

Харчы — киһи сайдар ньымата

Аспыт нэдиэлэбэ алтынны 19 күнүгэр Кредит-нэй сойуустар норуоттар икки ардыларынаабы күннэрин бэлиэтэбиппит. Бу күнү аан дойдуга 1948 сыллаахтан бэлиэтииллэр, манньк бырааһынньык норуокка наадалаабын өссө 1927 сыллаахха Америка улахан деятелэ Бенджамин Франклин этэн турардаах эбит. Алтынны 19 күнүгэр кредитнэй сойуустар аһаҕас ааннары, араас ааксыйалары тэрийэн, дьон болҕомтотун тардалара. 20-30-с сс. Америкаҕа бэйэ дьыалата тэтимнээхтик атаҕар турар кэмигэр кредитнэй сойуустар ордук күүскэ сайдыбыттара. Оттон Арасыйаҕа манньк сойуустар 1994 сыллаахтан тэтимнээхтик үлэтииллэр. Саха сиригэр биир баста-кынан уонна олохтоохтук от ыйын 1 күнүгэр, 2004 сыллаахха "Алмазкредитсервис" диэн хампаанньа таһаарылаахтык үлэтии олорор. Мин бүгүн "АКС" бырабыланынньатын бэрэссэдээтэлэ Татьяна Варфоломееваны кытта көрсөн кэпсэттим.

-Татьяна, эһиги тэрийбит сойуускут олус таһаарылаахтык үлэтии турар, ол курдук Саха сиринээҕи Кредитнэй уопсастыбалар Ассоциацияларын, Арасыйа бизнес элитатын уонна "Кредитнэй сойуустар лигаларын" чилиэнэ буолар. Саха сиригэр микрофинансирование эйгэтигэр бастаык күөнгэ сылдьар, ону таһынан араас таһымнаах куонкурустар кыайылаахтара буолар. Манньк тэрилтэни тэрийэр санааҕа хайдах кэлбиккинэй?

-Толкуй кыһалҕаттан тахсар дииллэр дии, мин эмиэ оннук кыһалҕаттан саҕалаабыт киһибин. Оччолорго кэргэмминэн иккиэн хамнаска олорор үлэһиттэр этибит. Харчыбыт тийэр-тийбэт. Ол сылдьан толкуйдаатым, бу үрдүк үөрэх үөһэ үөрэхтээх дьон, мин холбура, кибернетик экономист идэлээхпин, Америка бизнес оскуолатын дипломнаахпын - тоҕо үп-харчы киллэринэн, уйгулаах олохтоммоптууй дии саныы сылдьан, ниэмэс суруйааччыларын кинигэлэрин булан аахпытым. Бодо Шефер кинигэтигэр сурулларынан, киһи дохуотуттан 10% уурунан истэҕинэ, хапытаалланыан, бэйэтин сайдыытыгар олук ууруон сөп эбит. Ити идеяны билэн баран хайдах гынан дьон мань туһанан олоҕор киллэриэн сөбү? - диэн тиэмэҕэ толкуйдаан, сойуус тэрийэр туһунан санааҕа кэлбитим.

- Ити үптэн-харчыттан тутулуга суох буолуу диэн өйдөбүл баар дии. Ону хайдах өйдүүгүнүй?

-Хас биирдии киһи үптэн-харчыттан тутулуга суох буолуохтаах. Барыта харчыга тийэн иннэ турар диир киһи, төбөтүгэр-мэйиитигэр баар харчахтары уларыта илик. Мин

билигин "Мастер Кит" диэн Дарья Трутнева методикатын буламмын, онон умсугуйа сылдьабын. Кини этэринэн, хас биирдии киһиэхэ өйүгэр-санаатыгар дыапталҕалана сылдьар санаалар, олоххо дьиннээхтии кирээллэр эбит. Оттон биһиги өйбүтүгэр-санаабытыгар кыра эрдэпититтэн - «харчы - куһаҕан диэн өйдөбүл хаалан хаалбыт, эбэтэр олохпор туох эрэ куһаҕан буолуоҕа «диэн санаа хантан эрэ силистэнэн-мутуктанан инэ сылдьарын бэйэбит да билбэпитинэн олоххо киллэрэ сылдьабыт. Ким эрэ байытыгын курдук байа турар, оттон ким эрэ биир сиргэ олорор. Биһиги тэрилтэбит олоҕун уларытыан баҕарар, харчыга наадыар буолбакка, харчы көмөтүнэн сайдыан, бар дьонугар туһалыан баҕалаах дьонно анаан үлэлиир.

90-с сыллар бүтүүлэригэр, интернет соччо сайда илигинэ, дьон санаата улам уларыан, араас сирдэргэ баран-кэлэн, дойдуларыгар ону-маны аҕалан атыылаан, эргинэн тугу эрэ онгрон өрө тахсыахтарын уонна атыттары кытта тэнгэ хардылыыр, сайдыылаах оноро сатыылара. Биһиги оннук дьонно көмөлөһөрбүт. Билигин элбэх киһи махталын эттэҕинэ, дьоллонобут.

-Мин эмиэ наһаа махтанабын дии. Арай, бырайыагым хайаан да онгоһуллуохтаах диэн санаа кэл да кэл буолар. Бааннар саҕа саҕалаан эрэр киһиэхэ акаастыыллар. Мин-предка энгин миэхэ сөптөөх грант да, субсидия да суох - наһаа ыксаабытым... Аны билигин кредит ылбыппыттан кэмсиммэппин. Киһини хамсатар эбит.

-Оннук, кредит киһини хамсатар, харчыгын төнүннэриэхтээххин билэр

буолангын, толкуйдуугун, тобула сатыгытын. Онон хамсанабын.

-Онтон ити эппиэтинэс туһунан этэр буоллаахха, Өксөкүлээх Өлөксөй "Письмо якутской интеллигенции" кинигэтигэр эппит этэ дии:" Дело в том, что согласно законам психологии, некультурный человек не умеет и не может ценить как значение самой культуры, так и материального благосостояния в будущем, в частности, он не запасается про черный день, говоря, что "ыт хаһааммат, суор күөстэммэт". Раздайте, например, всем якутам по 1000 р. каждому - вы увидите, что через менее продолжительное время 0,8 или 0,9 якутов эти деньги проживут, оставив у себя лишь большую разнузданность нравов, склонность к вину, картам и лениности." Бу манньк күн бүгүн даҕаны олордохпут буолуо дии?

-Киһи ис кыабын сайыннардаҕына биирдэ үптээх-харчылаах, толору киһи буолуохтаабын мин бу олоххо тус бэйэм эппинэн-хааммынан, элбэх түһүүнү-тахсыыны аһан билбитим. Уонна куруутун «тоҕо манньк буоларый?» - «диэн ыйытабын, көрдүүбүн. Олох үөрэппитэ диэххэ сөп эбитэ дуу, үлэҕэ күүскэ охтон барбытым, дьибин-уоппун умнан туран үлэлиирим, ол сырытаһпына оҕом оһолго түбэспитэ. Онно бэйэбэр тоҕо манньк буолла диэн ыйытыы биэрбитим уонна интернекк Анатолий Некрасов "Материнская любовь" диэн кинигэтин булан аахпытым. Бу миэхэ сэрэтии буолбут эбит. Ол иһин Анатолий Некрасов оскуолатыгар кыл мүччү бүтэһик күнүгэр сайаапка түһэрэммин, баран үөрэнэн кэлбитим. Он-

тон ылата психологияҕа эмиэ практикаланабын. Дьон култуурунай-духуобунай өттүнэн баай буоллаһтарына биирдэ сайдар, үптэнэр-харчыланар кыахтаахтарын өйдөөммүн "Киһи сайдар киһинин" тэрийбиппит, онно туохха эрэ харахтара аһыллан, чаччы дьонно көмөлөһүүн сөптөөх дьону ынгыран кэпсэттэрэбит, элбэххэ бэйэм да үөрэнэбин.

Үп-харчы киһи сайдарыгар туһуланыахтаах дии саныыбын, мин бэйэм потребительскай кредиттэри утарабын. Дьон дьоллоох, ситиһиилээх уонна кыабын арынарыгар үп-харчы инструмент буолар. Дьон сөҕөллөр даҕаны, үп-харчы киһи, дьибэ кэргэн хапытаалын ис баайын ханатар сыалга туттулуохтаах дии саныыбын. Ол иһин, биһиги дохуоппутун үтүө дьыалаҕа ыытабыт. Холбура, нэһилиэктэр толору хааччылыылаах буолалларыгар оҕо балаһааккаларын туттарабыт. Сахалыы дьин тыыннаах кинигэлэр тахсалларыгар көмөлөһөбүт уонна киһи эйгэтэ тупсарыгар туһуланар экология граннарын олохтоотубут. Харчы диэн көннөрү байарга-тайарга эрэ диэн буолбакка, киһи бэйэтин ис кыабын арынан, дьонун-сэргэтин сырдатарыгар, уопсастыбаны өссө үчүгэй онгороругар аналлаах инструмент буолар. Онон итинник санааны иитиэхтии сылдьар предприниматель түргэнник сайдар.

-Татьяна, махтал!

Чаччы да манньк ис сүрэхтэн тахсар, туох да кэтэх санаата суох, дьон туһугар диэн үлэлиир дьон үлэлэрэ-хамнастара быдан таһаарылаах буолар. Бу буолар бизнес биир саамай улахан кистэлэнэ.

Вероника Александрова – Эрэлкээнэ

Кредитнэй-потребительскай сойуустар уонна бааннар туох уратылаахтары диир эбит буоллаахха, бу коммерческайа суох үп-харчы механизма, социальной предпринимательство биир көрүнгэ.